

Guía básica para avaliar a fiabilidade de fontes e recursos dixitais

Segundo unha enquisa de Ipsos Global Advisor, o 57% dos españois creu algunha vez unha noticia falsa, converténdose así no quinto país a nivel mundial onde máis cidadáns caeron na trampa.

De feito, esa mesma enquisa podería ser unha fraude. Seica alguén coñece que é Ipsos Global Advisor? Podería ser perfectamente un nome inventado, pero non é o caso. É unha empresa multinacional que se dedica á investigación de mercados. Para sabelo, entramos en Google e buscamos o seu nome. Esta é só unha técnica para descubrir *fake news*, pero hai moitas máis.

Contámoschas todas aquí.

Que son as *fake news*?

Son noticias falsas difundidas a través dun medio de comunicación ou das redes sociais, principalmente co obxectivo de manipular a quen as recibe.

Tras unha *fake news* pode haber moitas intencións, por exemplo xerar o caos, provocar unha reacción na poboación ou desprestixiar a un famoso. De feito, este tipo de noticias existiu sempre, mais agora son especialmente perigosas debido ás redes sociais e a outras canles de difusión masiva como Whatsapp ou Telegram.

Nestas contornas baseadas en compartir contidos, unha noticia pode chegar a medio mundo en cuestión de segundos. **Unha noticia que, ademais, pode contar calquera:** non fai falta ser xornalista, nin verificar as fontes, nin estar avalado por un medio de prestixio. Iso significa que ata o teu curmán de 15 anos pode escribir o que se lle ocorra e difundilo desde o seu cuarto.

Iso si, sempre que falamos de *fake news* referímonos a **noticias que pretenden pasar por verdadeiras**, por tanto informacións en medios de comunicación humorísticos como poderían ser *El Jueves* ou *El Mundo Today* non se consideran como tal.

Como detectar *fake news* na internet

Detectar se unha noticia é ou non unha *fake news* na internet non sempre é fácil, xa que hai informacións moi elaboradas que se comparten rápido e poden chegar a convencer a algunha fonte fiable. Agora ben, se seguimos estes consellos, seguro que poderemos desactivar a gran maioría de bulos.

Busca a fonte

Unha noticia real vai asinada polo xornalista que a escribiu ou polo propio medio, pero sempre incorpora a orixe da fonte. Así que, se recibes unha noticia sen fonte, ou unha captura de pantalla na que non se aprecia quen a sinatura, desconfía. O método “non fonte, non *share*” nunca falla.

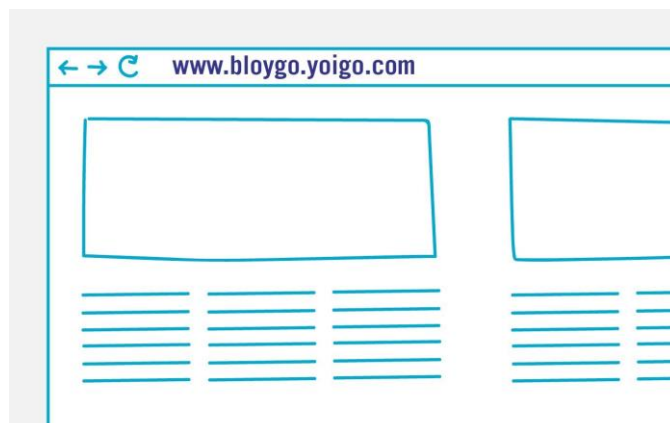
Agora ben, unha fonte de seu tampouco é garantía de nada. Para estar seguras/os, que sexan fontes oficiais ou de prestixio. Canto máis importantes sexan, mellor.

Fíxate na URL

Ás veces, atopámonos con artigos cuxas URL parece que sexan dunha páxina web fiable. E dicimos parece porque, se nos fixamos ben, se cadra apareza unha vogal de máis ou unha consonante de menos.

Para que non che metan un gol, clica no artigo e **comproba que efectivamente vas á páxina que pensabas**. Non che levará máis duns segundos e aforrarás moitas difusión non desexadas.

Non te quedes no titular

Hoxe en día hai tanta información pululando polas redes que é habitual atoparnos con titulares sensacionalistas deseñados para destacar entre os demais e incitarnos a clicar (algo tamén coñecido como facer *clickbait*).

Antes de compartir a noticia, entra nela para asegurarte e de **que ese titular tan succulento non venda fume**.

Busca faltas de ortografía

Outra proba do algodón para saber que estamos fronte a unha noticia verdadeira é como se escribiu. Se é unha información real, non deberíamos encontrar faltas de ortografía, **incoherencias ou parágrafos en maiúscula**, porque a noticia foi escrita por un profesional que redacta a diario e sabe como facelo.

Evidentemente, un usuario de Twitter pode estar a compartir información real con faltas de ortografía pero, antes que difundila, convén **esperar a que unha fonte oficial ou un medio de comunicación de prestixio lle dea validez**.

Revisa as imaxes

Hoxe en día calquera fillo de veciño domina o Photoshop e, cun pouquiño de ganas e empeño, pode facer marabillas.

Tan só as/os expertas/os son capaces de detectar certos retoques, pero tamén hai verdadeiras chapuzas que **se descubren mirando atentamente a foto** durante uns segundos. Se a noticia se basea principalmente na fotografía, dedícalle eses segundos e seguro que evitarás moitas fraudes.

Outra posibilidade é que a foto (ou vídeo) non estea retocada, mais si **fóra de contexto ou acompañado dun texto que non lle corresponde**. Nese caso podes facer unha “procura por imaxe” en Google, clicando na icona da cámara de fotos do buscador. Alí poderás engadir a URL da imaxe ou subir a foto para descubrir a súa fonte orixinal.

Vixía coas datas

O contexto é moi importante para decidir se unha noticia é ou non falsa, porque **o que hoxe se publica como verdade, de aquí a dous anos podería desmentirse**. Por iso tamén debemos de fixarnos en se o que estamos a ver ou lendo ten unha data de publicación. Se se publicou hai uns anos ou directamente non aparece o dato, desconfía.

Contrasta a noticia en Google

De novo, un gran aliado para desenmascarar ás *fake news* é Google.

Teclea o titular da noticia na súa barra de procura ou leo en voz alta se tes Google Home e **os algoritmos farán o resto, destacando as fontes máis fiables**.

Se nos resultados non atopamos ningún xornal de peso que fale sobre a noticia, o máis probable é que sexa unha fraude.

Non te deixes levar polas túas ideas

Cada un de nós ten a súa propia visión do mundo pero, cando queremos valorar unha información para detectar se é falsa, **hai que tentar ser o máis neutral posible**.

Porque que unha noticia sexa afín ás miñas ideas non significa que vaia ser máis certa e, do mesmo xeito, se lemos un artigo sobre algo co que non estamos de acordo, non ten por que ser falso.

Ante todo, sentido común

Se despois de facer as comprobacións anteriores, **hai algo que segue sen cadrar, confía no teu instinto e non a difundas**. Pensa que quen xera *fake news* tamén podería ter en conta estes criterios e, se lla coaron máis dunhas vez a medios de peso, ben poden coarcha tamén a ti.

No seu caso, o prestixio de ser os primeiros en publicar unha noticia pode provocar que lles pague a pena correr o risco, pero ti probablemente non gañarás nada asumindo ese risco.

Como detectar *fake news* en Facebook

Facebook é unha das plataformas que máis *fake news* ten difundido, así que a empresa de Mark Zuckerberg púxose mans á obra para solucionar este problema. Unha das medidas que lanzou a coñecida rede social é o “**botón de contexto**”, unha pestana que aparece nas esquinas dos artigos e os vídeos para informar sobre a súa orixe.

Clicando no botón poderemos saber **de onde vén a ligazón, quen é a fonte, a que URL pertence e cantos anos hai que existe**, cando foi a primeira vez que se compartiu a ligazón e en que lugares do mundo foi compartida. Todos estes datos axúdannos a detectar máis facilmente se unha publicación é ou non real.

Ademais, Facebook segue un proceso similar a Google á hora de organizar a súa información, **destacando aquelas noticias máis relevantes a través dos seus algoritmos**, algo que tamén axuda a descartar moito bulo.

Cómo identificar *fake news* en Whatsapp

Case todo o mundo recibiu algunha *fake news* a través de Whatsapp, unha contorna perfecta para que os rumores esténdanse porque os textos, fotos ou vídeos que se comparten alí **pasan de usuario en usuario sen ningún tipo de filtro**.

Como sucedía nas clásicas cadeas de correo electrónico de hai anos, en Whatsapp non hai algoritmos que poidan valorar a súa relevancia e hai que **fialo todo ao boca a boca** (ou ao teclado a teclado). Para evitar a difusión de bulos a través de Whatsapp, debemos clicar na ligazón para saber de onde provén a información ou *ver se a atopamos no noso [buscador de referencia](#)*.

Sites e ferramentas que detectan *fake news*

Ademais dos consellos que demos para detectar noticias falsas, tamén existen páxinas web e ferramentas que nos facilitarán o traballo que supón pescudar que é certo e que non.

Maldito Bulo

[Maldito Bulo](#) é unha páxina web que se dedica a desmentir *fake news* a diario.

Debido ao seu **bo traballo e imparcialidade** apareceron e colaboraron en prensa, radio e televisión. Ademais, conta cun buscador por palabras para comprobar rapidamente se unha noticia é falsa ou non.

Fake News Detector

Se usas Chrome ou Firefox como navegador, tamén podes **facer uso desta Fake News Detector e contribuír a desvelar información falsa.**

Cada vez que leas unha páxina web, poderás decidir se é contido auténtico, se é unha *fake news* ou mesmo se no titular se fai *clickbait* (nome que recibe a técnica, principalmente de escritura que ten como obxectivo, conseguir visitas á súa web para aumentar os seus ingresos publicitarios).

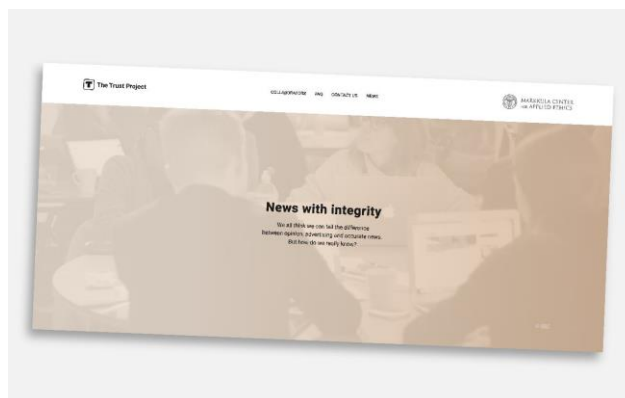

Así verás o que opinaron os demais usuarios e usarias da ferramenta da noticia para poder descubrir con maior facilidade si es o no auténtica.

The Trust Project

Ante a grande avalancha de noticias falsas, un importante número de medios de comunicación reuníronse para crear [The Trust Project](#), un

proxecto común coa misión de avisar de bulos a plataformas como Google o Facebook. Algo así como cando se uniron Os Vingadores para loitar contra o malvado do momento.

Ao mesmo tempo, los medios que se unan a este proxecto, entre os que xa se encontran SkyNews, o Washington Post e algúns españoles como El Mundo ou El País, contarán cunha especie de **selo de calidade que avale a súa transparencia**.

Tipos de *fake news*

Podemos atoparnos con *fake news* de todo tipo, mais **hai situacións nas que estas aparecen con máis frecuencia**. Por exemplo, en casos de emerxencia como incendios ou atentados para sementar o caos, ou en épocas de campaña electoral para desestabilizar a membros dun ou outro partido.

Despois están as *fake news* que non pretenden manipular, senón simplemente **viralizar unha inocentada**. Nesta categoría atopamos noticias como a morte repentina dun famoso ou a continuación dunha serie de televisión cancelada. Tamén hai que ter moi presente unha data do calendario, o 28 de decembro, porque é o **Día dos Inocentes** e adoita ser habitual que algúns medios e empresas coen unha noticia falsa na súa comunicación.

Con todos estes consellos e ferramentas xa non tes escusa para que se che pase nin unha soa noticia falsa e contribuirás a non difundir *fake news* se non estás completamente segura/o de que é unha información fiable.

Identificada a información veraz, como debo usala?

Cando facemos traballos académicos e/ou pretendemos difundir textos que elaboramos usando diversas fontes de información que se encontra na Rede, temos que evitar o plaxio e coñecer as **normas de uso** da devandita información.

Calquera obxecto dixital publicado en Internet ten dereitos de **propiedade intelectual**, mesmo aqueles nos que non se indica ningunha licenza de autor. A lei de propiedade intelectual establece nese caso unha licenza Copyright, é dicir, todos os dereitos reservados. Afortunadamente existen outras licenzas, como as **Creative Commons**, que combinando os 4 dereitos Atribución (BY), Compartir igual (SA) Sen obras derivadas (ND) e Sen uso comercial (NC) orixinan varias licenzas, algunhas das cales permiten o uso deses recursos sempre que se respecten os dereitos reservados. Polo tanto, temos que aprender que recursos podemos empregar e como atribuir a súa propiedade intelectual a quen os creou e son, polo tanto, seus lexítimos donos e donas.

Nas seguintes infografía de Agustín Carracedo temos un resumo dos distintos tipos de licencias que existen e cando hai que empregar cada unha delas:

Licenza elixida para o noso obxecto dixital educativo

	 PUBLIC DOMAIN	 PUBLIC DOMAIN	 CC BY	 CC BY SA	 CC BY NC	 CC BY ND	 CC BY NC SA	 CC BY NC ND
 PUBLIC DOMAIN	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗
 PUBLIC DOMAIN	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗
 CC BY	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗
 CC BY SA	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
 CC BY NC	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✗
 CC BY ND	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗
 CC BY NC SA	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✗
 CC BY NC ND	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗

Licenza que poden ter os ODE alleos incorporados ao noso

Os dereitos de autor:

 Atribución (BY): O recoñecemento da autoría é un dereito moral irrenunciable que todas as licenzas Creative Commons deben respectar e aplicar sempre.

 Non uso Comercial (NC): prohíbe que a obra sexa utilizada con fins comerciais directos ou indirectos (ej: fio musical nun negocio)

 Compartir Igual (SA): permite obras derivadas baixo a mesma licenza ou unha similar (unha licenza CC máis actualizada ou doutra xurisdición)

 Non obras Derivadas (ND): non permite modificar de forma ningunha a obra. (ej. tradución dunha obra literaria)

As licenzas de uso:

CopyRight
Todos os dereitos reservados

É a licenza máis utilizada, ademais de ser a máis restritiva. Só o autor da obra ten o dereito de usala, se alguén quere empregala ten que pagar ao autor e solicitarlle autorización. **Un traballo sen licenza por defecto ten esta licenza.**

Segundo a lei española, 70 anos despois da morte do autor do traballo, tórnase de dominio público e, a continuación, pode ser usado por calquera persoa.

Creative Commons [1]
Alguns dereitos reservados

CC BY Atribución
Permitelles a outros distribuír, fusionar, axustar e recrear sobre a súa obra, mesmo comercialmente, mentres que proporcionen o recoñecemento da creación orixinal.

CC BY-SA Atribución – Compartir igual
Permite a outros fusionar, axustar e recrear sobre a súa obra mesmo con fins comerciais, mentres lle ofrezan o seu recoñecemento e as súas novas obras teñan os mesmos termos.

C BY-ND Atribución – Sen obra derivada
Permite a redistribución, comercial e non comercial, mentres se faga sen modificar e respectando a integridade, xunto co recoñecemento para a autora ou autor.

CC BY-NC Atribución – Non comercial
Permite fusionar, recrear a obra non comercialmente, recoñecer e ser non comerciais, non teñen que licenciar as obras derivadas nos mesmos termos.

CC BY-NC-SA Atribución – Non comercial – Compartir igual
Permitelles a outros fusionar, axustar e recrear sobre a obra non comercialmente, mentres que lle ofrecen o seu recoñecemento e licencian as súas novas obras en idénticos termos.

CC BY-NC-ND Atribución – Non comercial – Sen obra derivada
Esta licenza é a máis restritiva entre as CC, soamente permite descargar a obra e compartila mentres se ofrezan recoñecemento mais non pode cambialas nin utilizala comercialmente.

CopyLeft, DP, ...
Sen dereitos reservados

Dominio Público: As obras poden usarse sempre que se respecten os dereitos morais (atribución).

GNU: Podemos copiar e redistribuír a obra, pero esixe que todas as copias e derivados estén dispoñibles baixo a mesma licenza.

Copyleft é o contrario de CopyRight. Un traballo baixo licenza Copyleft pódese distribuír, modificar, copiar ou facer uso comercial (este último se o autor o quere).

Que licenza elixir? Que é un traballo cultural libre?

Caracterízase pola...

Liberdade de usar o traballo en si. Esta é a cousa máis básica dunha licenza de contido libre. Poder usalo sen restricións: para fins comerciais, ou facer copias ilimitadas en diferentes formatos para uso en dispositivos diferentes. (É por iso que a licenza NC non é compatible coas obras culturais libres.)

Liberdade para usar a información da obra para calquera finalidade. Poder compartir un traballo cultural libre, e tamén poder utilizar as informacións contidas nel.

Liberdade de compartir exemplares da obra para calquera finalidade. Poder facer e compartir copias, sen límite, en calquera soporte, poñelas no blog ou nun sitio web, nun curso virtual, incluílo en libros ou secuencias didácticas, compartilo nas redes de intercambio de arquivos, vendelo, dalo en calquera soporte...

Liberdade para facer e compartir remixes e obras derivadas para calquera finalidade. Poder editar, remesturar e transformar unha obra baixo unha licenza cultura libre e compartir copias remesturadas tan libremente como o orixinal. (É por iso que as licenzas ND non é compatible coas obras culturais libres.)

Agora que xa sabes como avaliar a fiabilidade das fontes e dos recursos dixitais animámoste a facer un bo uso deles!

A información desta guía foi extraída e traducida da sección de GUÍAS Y TUTORIALES do blog da compañía de telecomunicacións Yoigo <https://bloygo.yoigo.com/como-detectar-fake-news-guia-completa-para-que-no-te-la-cuelen/> e do curso de formación da Xunta de Galicia [https://www.edu.xunta.gal/centros/cafi/aulavirtual/pluginfile.php/31779/mod_resource/content/0/salaaberta/dereitos de autor e licenzas de uso.pdf](https://www.edu.xunta.gal/centros/cafi/aulavirtual/pluginfile.php/31779/mod_resource/content/0/salaaberta/dereitos%20de%20autor%20e%20licenzas%20de%20uso.pdf)